

Göçün 50. Yılında Türkiye Avusturya İlişkilerine Genel Bir Bakış

*

Observations on the relationship between Turkey and Austria in the 50th Anniversary of Migration

Mustafa Çakır

Öz

“Avusturya ile Türkiye Arasındaki İşgücü Anlaşmasının 50. Yılı” etkinlikleri kapsamında hazırlanan bu çalışmada Türkiye Avusturya ilişkilerinin işçi göçüyle birlikte aldığı durum ile ilgili değerlendirme yapılarak şu konularda görüş ve önerilerde bulunulmuştur: Asimilasyon- uyum; kimlik tartışmaları; aidiyet duygusu; Türkler ile Avusturyalıların kültürel etkileşimi; ayrımcılığa karşı duygudaşlık ve dil öğrenimi. Sonuç olarak da geleceğe ilişkin öngörüler paylaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkiye Avusturya ilişkileri, göç, Almanca Türkçe ilişkisi, uyum, asimilasyon

Abstract

This paper “50th year of the Labor agreement signed between Turkey and Austria” investigates the situation of Turkish immigrants who first went to Austria half a century ago. They have stayed in Austria and become productive members of their communities. This paper focused on issues of the following topics: assimilation and integration of immigrants; the impact of the identity question; the participation in Austrian civil society; language learning against discrimination. As a result, projections for the future were shared.

Keywords: Turkey Austrian relations, immigration, language problems, integration, assimilation

1. Giriş

Avusturya ile Türkiye arasında 15 Mayıs 1964 yılında imzalanan işgücü anlaşmasından (Abkommen zwischen der Republik Österreich und der Türkischen Republik über die Anwerbung türkischer Arbeitskräfte und deren Beschäftigung in Österreich) çok daha önce başlayan ilişkilerimiz, tarihi süreçte genel olarak Osmanlı dönemi Türk Avusturya İlişkileri ile başlatılmaktadır (Bkz. Demir 2012: 7).

Bilindiği üzere, Kanuni Sultan Süleyman döneminde, 1529 yılının Mayıs ayında I. Viyana Kuşatması; Sultan IV. Mehmet'in döneminde de 14 Temmuz 1683 tarihinde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa kumandasındaki askerlerle II. Viyana Kuşatması yapılmıştır. Türklerin tarihinde Sakarya Meydan Muharebesi'ne (23 Ağustos-13 Eylül 1921) kadar süren önemli bir kırılma noktasını oluşturan II. Viyana yenilgisi, Kara Mustafa Paşa'nın Belgrad'da idam edilmesi ile kalmamış; Sultan'ın tahttan indirilmesine de neden olmuştur¹.

Tarih boyunca süregelen ikili ilişkiler, her iki ülkeyi savaş alanından barışın hüküm sürdüğü alanlarda da bir araya getirmiş; zaman içinde karşılıklı önyargıların yanı sıra sağlam dostluk ilişkileri de kurulmuştur (Bkz. Çakır 2012). Viyana'daki Büyükelçilik binamız Osmanlı Padişahı **Sultan Reşat** (1884-1918) zamanında satın alınmış; halen Osmanlıdan Cumhuriyete intikal eden ecdat yadigârı olarak kullanılmaktadır².

Avusturyalılar ile Türkler özellikle Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nda kader birlikteliği yapmıştır. Boğazlar üzerindeki Rus tehdidinin sona erdirildiği bir dönemde Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Şarl ile eşi İmparatoriçe Zita'nın Boğaziçi ziyareti o dönem için tarihi bir anlam taşımaktaydı (Bkz.: Özçelik 2012: 51 v.ö.). Tarihin derinliklerinde kalmış olan bu ilişkiler, iki ülke arasındaki ilişkilerde canlandırılmaya çalışılarak iki ülke arasındaki dostane ilişkile-

¹ Viyana önlerinde bozguna uğrayan Osmanlı Ordusu geri çekilince düşman kuvvetleri Macaristan girdi. Sırasıyla Vişgrad (18 Haziran 1684), Uyvar (19 Ağustos 1685), Budin (2 Eylül 1686) kaleleri Avusturyalıların eline geçti. Diğer taraftan Venedik, Avusturya ile anlaşarak Osmanlı Devleti'ne karşı cephe açtı ve adaların bazılarını ele geçirdi. Venedik Yunanistan'da Patras, Korent, İnebahtı, Mizistre gibi önemli kalelere ve son olarak Atina'yı ele geçirdi (25 Eylül 1687).

² Sultan Reşat'ın hayat öyküsü için bkz.: Necdet SAKAOĞLU, 1999: 487-500.

rin kurulması için örnek alınmakta; ilişkilerin siyasi, ekonomik, eğitim-kültür ve spor alanlarında olumlu bir şekilde geliştirilmesine çalışılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya arasında 10 Aralık 1923 yılında Ankara'da imzalanan *Dostluk Antlaşması*, Lozan Antlaşması'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı ilk antlaşmadır. Demir'in aktardığına göre (2011: 7),

“Türkiye Cumhuriyeti ve Avusturya Cumhuriyeti 15 Mayıs 1964 tarihinde Viyana'da *Avusturya'ya Türk İş Gücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma*'yı imzalamışlardır. Bu anlaşma, iki ülke arasında “dostane ilişkiler” ve “iktisadi dayanışma” üzerine kurulmuştur”.

2. İşçi Göçüyle Birlikte Ortaya Çıkan Durum

2013 yılı verilerine göre Avusturya da artık Almanya gibi göçmen ülkesi olmuştur. Ülkede yaşayan 8.351,700 kişiden 1.578.900 kişi göçmen kökenli olup, bunların 274.700'ü Türkiye kökenlidir. Türkiye kökenli olanlardan 161.500'ü birinci kuşak, 113.100'ü de ikinci kuşak Avusturya doğumludur (Bkz. Statistik Austria, 3013).

Göçün ellinci yılında birinci kuşağın yaşadığı sorunlar, daha çok sağlık ve emeklilikle ilgili sorunlar olarak karşımıza çıkıyor. Bir kısım Türkiye'ye dönmeyi, bir kısım da Avusturya'da yaşamayı tercih ediyor. Türkiye'de kalanlar da arada bir, bir ömür verdikleri ülkeye gelip anılarını tazelemek istiyorlar. Dolayısıyla bu kadar yoğun nüfusun yaşadığı coğrafyada gerek birinci kuşağı, gerekse ikinci/üçüncü kuşağı ilgilendiren kimi sorunların, tartışmaların yaşanması da kaçınılmaz olmaktadır³.

2.1. Asimilasyon - Uyum Tartışmaları

Bugün göç ile birlikte ortaya çıkan tartışmaların ilk sıralarında yer alan konulardan biri de uyum-asimilasyon ikilemidir. Hâlbuki uygarlık geliş-

³ AB'nin Avusturya'ya yaptığı uyarı için bkz.: Rechte von Türken: EU-Kommission mahnt Österreich. DiePresse.com. 16.04.2014-14:40. http://diepresse.com/home/politik/1594959/Rechte-von-Turken_EUKommission-mahnt-Osterreich. (son erişim: 17.04.2014).

tikçe yaşam da karmaşılaşmaktadır. Anadolu'nun bozkırından gelip Avrupa'da yeni bir hayat kurmaya çalışan vatandaşlarımıza, onların ikinci, üçüncü kuşak gençlerine iyi bir yaşam için gerekli araç gereci sağlamanın güçlüğünün yanı sıra, bunların kullanımına ilişkin bilgi ve becerilerin kazandırılması gerçeği ile de yüzleşildi. Önceden öngörülemeyen bir dizi sorunun aşılması için de bazı projeler, tedbir paketleri geliştirildi. Bundan amaç, vatandaşlarımızın yaşadığı ülkelerde rahat etmesini sağlamaktır. Bunun için de uyum sağlamaları, buldukları ülkenin vatandaşlığını kazanmaları konusunda bazen açıktan, bazen de örtülü yollarla teşvik edildiler. Bu süreci kimileri "asimilasyon" kimileri de hayatın doğasında olmazsa olmazlarından olan ve kaçınılmaz bir kültürlenme süreci olarak değerlendirdi.

Uyum, bireyin farklı bir kültürün taşıyıcıları ile karşılaştığı ve ortak bir yaşam sürmeye başladığı andan itibaren kendi kültüründeki olguları reddetmeden, öteki kültüre ait öğelerin varlığını olduğu gibi kabul etmesi ve kendi alışkanlıklarından farklı olan kimi öğeleri değiştirmeye çalışmadan, iyi-kötü gibi değer yargıları ile yargılamadan; farklı kültürlerin taşıyıcıları ile sağlıklı iletişim kurabilme ve hayatın ortak alanlarını, somut veya somut olmayan kültürel değerlerini paylaşabilme durumudur (Bkz. Çakır 2001: 84). Bu tanımdan da anlaşılabilceği üzere, hayatın her aşamasında öteki olana saygı ve hoşgörü gereklidir.

Bugünkü toplumsal hayatın gerekleri içinde Avusturyalılar tarafından ortaya koyulan kimi taleplerin asimilasyon çabası olarak değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım olarak görülmemelidir. Herkesin bildiği gibi Türkler ile ülkeye davet edilen diğer yabancı uluslardan olan işçiler başlangıçta "misafir işçi" olarak görüldüler. Misafir, geçici bir süre için mukim olana denildiğinden dolayı da Türklerin ve Müslümanların ülkedeki uzun süreli ikametlerini kolaylaştıracak ciddi girişimlerde de bulunulmadı. Tedbir alınmakta geç kalındı.

Gerek Avusturyalılar gerekse Türkler konuk işçilerin buldukları yerde kalıcı olduğu gerçeği ile çok geç yüzleştiler. Bugün gelinen noktada asimilasyon mu, uyum mu diye gerilim yaratmanın, gruplara ayrılmanın kimseye bir faydası yok. Aksine, yaşanan sorunlara gerçekçi çözüm arayışları ve işbirliği ortamları oluşturmanın gereği var.

Bu çalışmayı hazırlayan bir Türk işçi çocuğu olarak edindiğim deneyimlerden şunu öğrendim ki hangi ülkede bulunursak bulunalım, yaşadık-

ğımız toplum için artı bir katma değer yaratmadan hak talep etmek mümkün değil. Vergi vermenin, sosyal hayatın gereği ödentileri “Bu toplumun Türkiye kökenli bir bireyi olarak ortak geleceğimiz için ben de bir şeyler yapmalıyım” diye arayış içinde olmalıyız.

Hiç bir şey tek taraflı değil; aksine demokrasinin de sınırları var. Demokrasi de nihayetinde bir çerçeve. O çerçeve içinde farklı imkânlarımız, hareket alanlarımız var. Yurtdışında yaşayan, gurbeti vatan edinen vatandaşlarımız artık toplumsal hayatın her yerinde aktif olarak çalışıyorlar. Sanatta, siyasette, medyada, akademide, tıpta... İlk kuşak çok zorlandı belki; ama zaman içinde kendine güvenmeyi ve sorunların üstesinden gelmeyi de öğrendi. Dolayısıyla özgüvenleri arttı. Demokratik haklarını savunmayı da, kullanmayı da biliyor artık Türkler.

Bütün bunlara rağmen, önyargılar yok mu? Elbette, kimi önyargılar, ayrımcılık, ırkçılık hala var. Bunlar yalnız Avusturya’da değil, bütün Avrupa ülkelerinde görülen olgular; Türkiye dâhil günümüzde her yerde mikro milliyetçilik aldı başını gidiyor. Artık şu karşı koyulamayacak bir gerçek: Türkler Avrupalı ve yaşadıkları toplumunun uyumlu ve verimli birer parçasıdır. Türklerin yaşadığı coğrafyada onları sosyal, ekonomik ve kültürel hayatın bir parçası olarak kabul edip, ortaya çıkan kimi sorunların aşılması karşılıklı anlayış ve işbirliği ile mümkündür.

2.2. Kimlik Tartışmaları

Avrupa’da yaşayan Türkiye kökenlilerin pek çoğu artık iki dile de hâkim olan “Türkiye kökenli Almanyalı, Avusturyalı, İsviçreli” vd. Bu insanlar, Türkiye’ye ait olduğu kadar, yaşadıkları, vatan edindikleri bu topraklara da aitler. Burada büyüdüler; sosyalleştiler; eğitim ve öğretim hayatını yaşadılar. Düzenlerini kurdular. Kalıcı anıları bu topraklarda oluştu; çocukluğu, ergenliği, ilk aşkları burada geçti veya geçiyor.

Türkiye’de doğup büyüdükten sonra gelenlerin durumunu ise Avusturya’da doğup büyüyenlere göre daha farklı değerlendirmek gerekir. Türkiye’den gelenlerin her biri ile yakın arkadaşlıklar, dostluklar kurabilirler. Ama bir noktadan sonra ayrışır; örneğin, çocukluk anılarını isteseler de paylaşamazlar. Çünkü aynı yerlerde, benzer okullarda, benzer deneyimleri yaşamamışlardır.

Yurtdışında, gurbeti vatan edinenlerin hiç birinin Türkiye sevgisinden zerre kadar şüphemiz yok; ülkeye her gelişlerinde ayrı bir sevinç, ayrı bir heyecan, ayrı bir mutluluk yaşadıklarını gözlüyoruz; bununla birlikte Türkiye'ye kesin dönüş yaptıklarında tedirgin oluyorlar; izin bitip ikinci vatanlarına döndüklerinde ise iç sesleri "Tamam; çok şükür düzenime döndüm; evime geldim" diyor. Pek çoğu, "Benim evim burası" diyor.

Çocukluğunu geçirdikleri ve aslında ayrımcılıkla da tanıştıkları ikinci vatana ait topraklar, pek çoğuna daha duygusal bir tınıyla bahis konusu oluyor. Türkiye'yi sevmiyor değiller; ama yürekleri doğal olarak doğup büyüdüğü topraklar için atıyor.

Belki bu duygular Avusturya'da yaşayan her Türk'e – Avusturya yurttaşı olsun; ya da olmasın – mâl edilemez, genellenemez. Bununla birlikte, hiçbir zaman tam olarak tek bir ülkeyle kaynaşamayabileceği gerçeğinden yola çıkarak bu gözlem yapılabilir.

Bu durum, Türkiye'de doğup genç yaşta Avusturya'ya göçen ve sonuna kadar bu ülkede kalan birisinin başına da gelebilir; ya da belli bir süre yurtdışında kalıp orada yabancı olmayı içselleştiren bir Türk de Türkiye'ye geri döndüğünde etrafına yabancı gözlerle bakmaya başlayabilir; kendini güvende hissedemez. Bunlar hayatın içinden yansımalarıdır.

Unutulmamalıdır ki erek kültürün taşıyıcıları (burada Avusturyalılar), her ne kadar sosyolojik olarak çok kültürlü yaşasalar bile, zihinsel olarak çok kültürlü bir yaşama hazır değillerse, kültürlenme süreci içinde bulunan kişiler (Türkiye kökenliler) kendilerini ne kadar erek kültüre ait hissetseler de erek kültürün taşıyıcıları tarafından reddedilip benimsenmeyebilirler. Bu andan itibaren de erek kültüre intibak etmeye çalışan bireylerde zihinsel karmaşa, toplumsal ve sosyal uyum sorunları ortaya çıkar. Her iki toplum tarafından dışlanan birey, kendi kültürünü ret ederken, ait olmak istediği kültürün de dışında kalırsa, aidiyetle ilgili duygusal sorunlar yaşayabilir. Anadolu'da çok kullanılan tabirle "iki cami arasında bî namaz" olur ve gerektiğinde, kaynak kültürün taşıyıcısı olan yaşlılarıyla olan iletişimde "Elhamdülillah, biz de Müslüman çocuğuyuz; bakma ibadet ve taatimizi yerine getir(e)mediğimize; ama dedemle ninem hacca bile gittiler" diye iç burukluğu geçirir. Avrupalı gençlerin yaşadığı kimi sosyal ve kültürel sıkıntılar aslında bu ikilemden kaynaklanmaktadır. Kendi dilini ve kültürünü yeterince tanıyamamak; erek kültüre ait olduğunu düşünüp,

o kültürün taşıyıcılarınca dışlanmak ve sonuçta kendini manevi boşlukta bulmak.

Bu durumun yarattığı sorunları aşmanın yolu, her iki tarafın dilini ve kültürünü de iyi bilen gençler yetiştirmekten geçmektedir.

2.3. Aidiyet Duygusu: Duygusal olarak Türk, Zihinsel Olarak Avusturyalı

Kültür, sadece heterojen değil; aynı zamanda dinamik bir kavramdır (Meriläinen 2001:4). Gelişen medya ve iletişim teknikleri kültürler arasındaki karşılıklı değişimi de hızlandırdı ve bütün kültürler birbirinden alıp vermeye ve küresel ortak değerler yaratılmaya başlandı. Geleneklerin, giyim standartlarının “moda” başlığıyla yaygınlaşması, yeni yaşam şekillerini de beraberinde getirdi. Yüzeysel görünen bu değişikliklerin yapısal değişikliklere neden olmasıyla birlikte toplumun ahlaki değerleri ve değer yargılarında da değişiklikler ortaya çıkabilir (Porter ve Samowar 1997: 14).

Avusturya’da doğan ve bu ülkede büyüyen Türkiye kökenli bir genç, yaşadığı çevrenin etkisiyle, kendini duygusal olarak tamamen bu ülkeye ait hissedebilir. Çünkü sosyalleşme veya kültürlenme sürecini doğup büyüdüğü çevrede geçirmiş; dünya görüşü, değer yargıları da ebeveynlerinin Türkiye’den getirdiği kaynak kültüre göre değil, bu ülkedeki yaşam biçimlerine göre şekillenmiş olabilir. Bu durumdaki bir kimse Türkiye’ye yurttaşlık bağı ile bağlı bile olsa da kendini Avusturyalı olarak tanımlar ve sonuçta Avusturyalı Türk kavramı ortaya çıkar.

Avusturyalılar diğer Avrupa ülkelerine göre daha muhafazakâr yaşam tarzları nedeniyle yabancıları benimsemekte güçlük çekiyor ve ülkede yaşayan diğer yabancılar içinde en çok da Türklere önyargıyla bakıyorlar. Siyasi yelpazenin sağında yer alan siyasetçilerin, ülke ekonomisi ile ilgili kimi sorunları, sosyal sıkıntıları oya çevirmek için izlediği politika nedeniyle ülkede ırkçılık bitmiyor; aksine sıkıntıların artışına bağlı olarak artış gösteriyor. Avusturyalıların Türklere benimsemekte güçlük çekmesinin en belirgin nedenlerinden biri Türklerin Müslüman ve kültürünün Avrupalıdan farklı olması ve tarihin derinliklerinden kaynaklanan öykülere karşılık olarak ulusal çıkarların savunulması kaygısıdır. Hâlbuki farklı kültürlerin toplumu zenginleştireceği, tarihi yaşanmışlıkların tekrar edilmeyeceği aşikârdır.

Avusturyalı Türkler, özellikle Vorarlberg gibi bir coğrafyada yetişen gençler çok şanslı. Bölgedeki Türklerin dışında yaşayan başta Sırp, Hırvat, Boşnak ve Uzakdoğulular olmak üzere, diğer uluslardan temsilcilerin kültürlerini tanıyor; bunun yanı sıra Almanya, Avusturya, İsviçre ve Liechtenstein kültürü içinde gelişiyorlar. Böylece dünya görüşleri ve hayata bakışları çeşitlilik kazanıyor. Farklı kültürlerin içine doğup, bu kültürler ile etkileşim halindedir; benimsedikleri oluyor, benimsemedikleri de. Örneğin, Avusturyalılar özel hayatında bizim insanımızın kendiliğinden oluşunu, hoş sohbetini, arabesk hallerini, duygusalıklarını edinirken; Türkler de iş hayatında dakik, disiplinli olmayı; kural ve düzen oluşturmayı ve bu durumu yaşam biçimi olarak benimsiyor. Bu kültürün içinde doğup büyüyenler de duygusal olarak Türk, zihinsel olarak Avusturyalı özellikleri ile dikkati çekiyor. Yeni bir kültür ortaya çıkıyor (Bkz. ÖUK 2012: 14).

2.4. Türkler İle Avusturyalıların Kültürel Etkileşimi

Kültür deyince müzik, dans, tarih, kahramanlar, ekonomik sistem, kurumlar gibi belli aidiyet duygusu olan farklı inanç grupları arasındaki etkileşimle ortaya çıkan öğrenilen ve paylaşılan değerler akla geliyor. Bennett ve Bennett (1998: 46'dan aktaran Meriläinen 2001:3), gruplar arasındaki etkileşimin sosyalleşme süreciyle edinilen kültürler için mutlaka gerekli olduğunu öne sürmektedir. Somut olmayan kültürel öğelere gelince, gelenekler ve mutfak kültürü gibi öğeleri saymak mümkündür (Bkz. Çakır 2010).

Türkler ile Avusturyalıların bu bağlamdaki etkileşimi söz konusu olduğunda; Türkler Avusturyalıların yemek zevkini, yemek kültürünü olumlu yönde etkiledi. Avusturyalılar Türklerden açık olmayı, canlı olmayı, duygularını ifade etmeyi öğrendi. Birbirleri ile karşılaşınca öpüşerek selamlaşmaya başladılar. Yaz aylarında kafe ve lokantaların dışına, sokaklara masa sandalye koymayı öğrendiler. Sokakları cıvılcıvılcı oldu böylece. Türkler de Avusturyalılardan kurallara uymayı, disiplini, tertipli ve düzenli olmayı, dakik olmayı öğrendiler. Bu durumda Hall (1990: 94) tarafından öne sürülen, "kültür, iletişimdir" tanımı bir kere daha doğrulanmaktadır.

Kültürler arasında etkileşimin olmadığı, hayatın paylaşılmadığı bir ortamda, paralel toplumların oluşması kaçınılmazdır. Bunun için her iki tarafın da ilişkiye açık olması, kendi değerlerini karşı tarafa benimsetmeye çalışmak veya değerleri karşılıklı olarak yargılamak, yarıştırmak yerine onları olduğu gibi görmek ve kabul etmek durumundadır. Bu kabul etme veya kabul görme, benimseme anlamına gelmeyip; diyalog için açılan bir kapı veya penceredir.

2.5. Ayrımcılığa Karşı Duygudaşlık

Kaikkonen (1995: 3246'den aktaran Meriläinen 2001:3-4), kültürü hem yaşayan bireyin, hem de toplumsal yapının perspektifine göre değerlendiriyor. Ona göre kültür, toplumun bireyleri arasındaki değerler, normlar, kurallar, toplumsal roller, davranışlara yüklenen anlamlara ilişkin ortak olduğu değerlerdir. Farklı bir coğrafyadan, değişik bir kültürün içinden gelen "yabancıların" "yerliler" ile sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi için, öncelikle toplumların ilişki kurduğu "ötekiler" hakkında zihinlerinde oluşan olumsuz düşüncelerin, ön yargıların ortadan kaldırılması; yani, her şeyden önce önyargılar ile mücadele edilmesi gerekmektedir. Özellikle 11 Eylül 2001 sonrası yeniden şekillendirilen "terörle savaş" stratejilerinin göçmen politikaları üzerine önemli etkilerde bulunduğu bilinmekte; Avrupa'da hazırlanan yeni yasalarda teröre karşı alınan tedbirlerde göçmen ve yerleşik Müslümanların içerdeki düşman olarak kurgulandığı, yerel siyasetçilerin bu doğrultuda siyasal söylemler geliştirdiği görülmektedir (Bkz. Güllüpnar 2014: 4). Geleneksel anlayışa göre, Avrupa'da göçmen kökenliyseniz farklısınız; göçmen kökenliyseniz Almanca bozuktur. Her ne kadar "Evim burası, ben bu topraklarda doğdum." desanız da yerli halka göre Türk'sünüz, Müslümansınız ve sırf bu nedenle ayrımcılığa maruz kalabilirsiniz. Yasalarda ayrımcı ifadeler açıkça yer almasa da zihinlerdeki önyargılara bağlı olarak ciddi bir ayrımcılık dışı yansımaktadır. Ayrımcılıkla mücadele için Avusturyalıların Türklerle, Türklerin Avusturyalıları ile duygudaşlık kurması gerekiyor. "Neden böyle düşünüyorlar?" diye duygudaşlık kurulmaya başlandığında, Avusturyalıların da kendi kimliklerini, kültürlerini kaybetmekten, yabancı kültürlerin içinde eriyip kaybolmaktan korktukları anlaşılabilir. Türklere (veya başka bir ulustan olana) olumsuz gelen bir davranışı sergilerken doğal bir savunma refleksi gösterdikleri anlaşılabilir. Avusturya devletine yapılan ve onay

görmeyen her talebi de “Bak gördün mü, bizi istemiyorlar; kültürümüzü devam ettirmemize engel oluyorlar” şeklinde değerlendirmemek; amaca sonuç odaklı iletişim stratejileri ile ulaşmaya çalışmak gerekir.

Yabancılar için yapılan bütün olumlu düzenlemelere rağmen, Avrupalıların Türkiye ile ilişkilerinde ikiyüzlü davrandığı pek çok konu var; bununla birlikte, konu bağlamla doğrudan ilişkili olmadığından üzerinde durulmayacaktır. Avusturya’da yer yer ayrımcılık uygulanırken, çözüme yönelik kimi politikaların üretilmeye çalışıldığını görüyoruz. Yabancıları anlamaya çalışan politikacılar da gündeme geliyor. Avusturyalılar giderek yaşanan bir nüfusa sahipken, Türkiye kökenli nüfus giderek artıyor. Yoksulluk, eğitim, barınma, sağlık alanları söz konusu olduğunda iki toplum arasında büyük uçurum olduğu görülüyor. Bunun için, “ben” ve “öteki” söyleminden tek bir söyleme geçmek gerekiyor; “biz” söylemine.

2.6. Gündelik Yaşamın Bir Parçası İrkçılık

Ayrımcılığın bir sonraki aşaması ve daha tehlikelisi, insan onurunu kıran bir davranış olan ırkçılıktır. İrkçilik sadece şiddet içermez; aynı zamanda toplumsal ayrışmaya yol açan tehlikeli bir davranıştır ve bugün Avrupa’da ne yazık ki sinsi bir şekilde gelişmektedir.

Bilim insanları 20. Yüzyılın başlarında ortaya koyulan Sapir-Whorf kuramını değişik boyutlarda ele alıyorlar. Bu kurama göre bireyin yaşadığı çevreye ilişkin olarak yaptığı gözlem ve incelemelerle edindiği izlenim, onun diline ve kültürüne de yansımaktadır. Çevresinde olup biteni bu dille algılamakta ve gördüklerini, yaşadıklarını sahip olduğu kültürel birikime göre değerlendirmektedir. Dolayısıyla, farklı kültürel değerlere sahip farklı kimseler, yaşadıkları çevreyi de farklı algılayacak, kendi dünyalarına göre değerlendirecektir. Bu gözlemlerin göreceliğini anlamayan, kabul etmeyen birinin bir başka kültürü anlamasını beklemek de mümkün değildir (Bkz. Bennett 1998: 16).

Bir kültürel olgu, o kültürün taşıyıcılarıncı son derece doğal, sıradan bir olgu olarak değerlendirilirken, bir başka kültürün taşıyıcısı tarafından yadırganabilir. Bir tarafın son derece doğal olarak algılayıp hayata geçirdiği, yaşam biçimi olarak benimsediği bir durumu, bir başka taraf son derece rahatsız edici olarak değerlendirebilir. Böylece, farklı olana alışmak ve ötekinin dünyasını anlamaya çalışmak yerine kendi değerlerine uygun kalıplara yerleştirme çabalarının verdiği yorgunluk, ötekine düşman ol-

mayı, ötekini yani farklı olanı ortadan kaldırma girişimlerini de beraberinde getirir. Bu durumun uzantılarından bir kısmı günümüzde yabancı düşmanlığı olarak dışa yansımaktadır. Yabancı düşmanı söylemleriyle tanınan Avusturya Özgürlükçü Partisi'nin (FPÖ) bazen ana akım medya üzerinden, bazen de sosyal medya üzerinden yürüttüğü kampanyalarda Türkleri ve İslam'ı hedef alarak oy devşirmeye çalışması sonuç odaklı iletişim stratejisine açık bir örnek oluşturmaktadır⁴. FPÖ, oyunun kurallarının belli olduğunu ve bu kurala göre, uyum konusunda Avusturyalıların bir sorunu olmadığını, göçmenlerin oyunu kuralına göre oynama yükümlülüğünün olduğunu, kuralları benimsemeyenlerin ülkeyi terk etmek durumunda olduğunu belirtmektedir (FPÖ 2013: 38-39).

Helsinki Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (IHF) tarafından yayımlanan rapora göre Avusturya'da ırkçı, İslam karşıtı ve yabancı düşmanı söylemlerin yanı sıra düşünce özgürlüğü, kadınların iş piyasasında eşit muamele görmesi ve insan ticareti mağdurlarının korunması gibi konularda eksikliklerin olduğu ifade edilmektedir.

Sadece Almanya'da geçen yıl 3 bin 500 ırkçı saldırının gerçekleştirildiği bilinmektedir⁵. Bu soruna devletler de çözüm üretmekte yetersiz kalmaktadır. Örneğin, Almanya NSU-Cinayetleri ile ilgili olarak kurduğu meclis araştırma komisyonu çalışmaları da somut bir sonuç ortaya koyamamıştır. Avusturyalı aşırı sağ kanatta yer alan politikacılar ile Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olanlar, hemen her fırsatta bu görüşü pekiştirmeye yönelik, sonuç odaklı iletişim stratejileri ile etkili bir dizi algı operasyonları düzen-

⁴ Seçimlerde yürütülen kampanyalarda örneğin Viyana'da yaşayan çocukların "Mustafa'yı Sapanla Vur" karikatürü ile Türklere düşman olmaları; yetişkinlere yönelik düzenlenen mitinglerde ise "dönerciler, kuskusçular, falafel yerine Schnitzel" söylemleri ile halk galeyana getirilmek istenmiş; Steiermark Eyaleti Graz'da "Güle Güle Cami (Cami Vurma Oyunu)" ile oy toplamaya çalışılmıştır. Verilen demeçlerde ise, Graz'ın "Müslüman göçmenlerin oluşturduğu tsunamiye" maruz kaldığı anlatılırken, 'Viyana kanı için daha fazla cesaret' ve 'fazla yabancı unsur kimseye yaramaz' sloganları kullanılmaktaydı. Bkz.: Mehmet Sait DEMİR (2011a). Avusturya'da İslam ve Türk Düşmanlığı, FPÖ Faşizmi. Haber365-Dünya. www.haber365.com (08.04.2014).

⁵ Alman hükümetinin Göç ve Uyumdan Sorumlu Devlet Bakanı Aydan Özoğuz tarafından 21 Mart Uluslararası İrkçilikle Mücadele Günü çerçevesinde yapılan açıklama. Bkz.: DW: Türk kökenli bakandan ırkçılık uyarısı. <http://www.dw.de/t/C3%BCrk-k-C3%B6kenli-bakandan-%C4%B1rk-C3%A7%C4%B1%C4%B1k-uyar%C4%B1s-C4%B1/a-17511484> (04.04.2014).

lenmektedir. Bu operasyonlarda Türkler belli bir noktada konumlandırılıyor ve Türklerin UETD (Union Europäisch-Türkischer Demokraten - Türkçesi: Avrupalı Türk Demokratlar Birliği) ve benzeri sivil toplum kuruluşları aracılığı ile düzenlediği karşı operasyonlarından da ciddi rahatsızlık duyuyorlar.

2.7. İletişim İçin Dil İstikbal İçin Eğitim

Kim nerede, hangi ülkede yaşarsa yaşasın, yaşadığı ülkenin vatandaşları tarafından kabul görmek; kendini ifade etmek için ortak iletişim dilini öğrenmelidir.

Avusturya'da yaşayan Türkiye kökenli velilerin pek çoğu eskiden çocuklarının bir an önce çalışma hayatına atılmasını tercih ediyordu. Bu nedenle, yapılan yayınlarda yabancı kökenli öğrencilerin önemli bir bölümünün yeteri kadar okulöncesi eğitim almadığı, doğru dürüst Almanca konuşmadığı gündeme getiriliyordu. Bu durumda çocuklar kendi akran grupları içinde kalıyor; Almanca derslere katılamıyor ve dolayısıyla okuldaki akademik başarılar da istendik düzeyin altında kalıyordu. Aklı fikri Türkiye'ye yatırım yapmakta olan veliler de "Bizim çocuğumuz yabancı da ondan..." gibi gerekçelere sığınıyorlardı. Yatırım dönemi artık geride kaldı. Artık ailelerin kendi iç dinamiklerini düzenleyerek eğitim yatırımı yapması gerekiyor (Bkz.: Textor 2014: URL).

Çağdaş yaşam, katılımcı demokrasiyi gerektirir. Demokrasinin temel koşullarından biri de bireyin kendini ifade etmesini, görüşlerini ortaya koymasını sağlayan toplantılar, görüşmeler, tartışma platformlarına katılımıdır. Bu nedenle çağdaş eğitim, bireyin anadilini güvenle kullanır duruma getirilmesini öngörür. Anadilini iyi konuşan bireyler, ikinci dili daha kolay öğrenecek, daha güzel kullanabileceklerdir. Anadili eğitimi, çocuğa yalnız dil becerileri kazandırmakla kalmaz; bireye doğru düşünmeyi de öğretir; kişiliğinin ve kimliğinin gelişmesine katkıda bulunur. Topluma uyum sağlamasını, yerel ve evrensel kültürü kazanmasını; farklı olana saygı duymasını sağlar (Bkz.: Nehr u.a. 1988; Wunder 1994; Szagun 2000). Öğrencilerin Almancayı iyi konuşabilmesi için de anadilinin iyi öğrenilmiş olması gerekir. Türkçe derslerine ilginin artırılabilmesi için çevresel faktörlerin iyileştirilmesi, bu ders için belli bir sınıf tahsis edilmesi; öğretmenlerin ve öğrencilerin kimi zaman koridorlarda ders yapmak zorunda bırakılmaması gerekir.

Türkiye kökenli öğrenci velilerinin dersin zorunlu olmadığı, öğrencilerin bu dersten not almadığı, öğrencilere ek yük getirdiği gibi değişik gerekçeler öne sürerek ana dili derslerine gereken önemi vermemesi ve çocuklarını derslere kaydettirmemesi, uygulamadaki önemli bir eksiklik olarak dikkati çekmektedir. Türkçe dersinin açılabilmesi için asgari 10 veya 12 öğrencinin derse kayıt olması zorunluluğu olduğundan, sayılan nedenlerden dolayı, birçok öğrencinin de istemesine rağmen ana dil dersine devamı gerçekleş(e)memektedir.

Çocuğun karnını doyurmak, sırtına elbise almak velilerin ona karşı olan günlük sorumlulukları; ama topluma ve çocuğun geleceğine karşı olan sorumlulukların da çocuğa gerekli eğitimi aldırarak yoluyla yerine getirilmesi gerekiyor. Onların gelecekte huzurlu ve güven ortamı içinde sağlıklı aile yaşamı sürebilmesi, toplumsal yaşam için gerekli becerileri kazanmaları için eğitilmeleri şart. İyi bir istikbal için eğitim, iyi bir eğitim için de iyi bir dil eğitimi ihmal edilmemeli.

Bu konuda değinilmeden geçilmeyecek bir husus daha var. Bazı Eyaletlerde görev yapan öğretmenlerin birden fazla hatta çok özel durumlarda on ayrı okulda görev yaptığı; dil düzeyleri farklı öğrencilerin karışık gruplarda bir araya getirilmek suretiyle oluşturulan gruplarda Türkçe dersi almak zorunda kaldığı; Türkçe dil dersi saatlerinin haftada bir veya iki saat ile sınırlı olduğu gibi sorunlar gündeme getirilmektedir. Bu ve benzer sorunların ülkede eksikliği hissedilen Eğitim Müşavirliği ve ataşelikleri vasıtasıyla diplomatik yollarla çözümlenebileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin kendi aralarında oluşturduğu sivil toplum kuruluşu VMLÖ'nün (Verein der MuttersprachenlerInnen Österreichs, Türkçesi: Avusturya Anadili Öğretmenleri Derneği) çalışma alanlarını aşan bir boyutta olduğu düşünülmektedir.

3. Geleceğe Bakış

Her iki tarafın entelektüelleri, iki ülke arasında oldukça geçmişe dayanan tarihi ilişkileri ve müttefik olduğumuzu unutmadan, geçmişte önemli roller üstlenmiş iki ayrı imparatorluğun mirasçalarına yakışan bir tutum sergilemek durumundadır.

Ebeveynlere gelince, her şey kişide ve ailede başlıyor. 2012'de yapılan bir araştırmaya göre Türk ailelerin eğitim alma isteği yüksek (Unterwurzacher,

2012: 246). Önemli ve gerekli olan bu dinamizmi yakalayabilmektir. Hiçbir çaba göstermeden sürekli talep eden durumuna düşmek hoş değildir. Türklerin birbirine destek olmayı tercih etmesi; ülkede yaşadıkları canlı tarihe olduğu kadar geleceklerine de sahip çıkması gerekir. Bu da ortak hareket etmeyle, örgütlenmeyle, çalışıp araştırma ile mümkün olur. Çocukların her alanda öğrenim görmesi, kültürümüzü kimliğimizi yetiştirmekte olan çocuklara doğru düzgün anlatıp, ötekine de saygıyı öğretmek, Türk varlığının gelecekteki varlığını da güvenceye alacaktır.

Yaşanan her yerde, ister Avrupa'da isterse Türkiye'de, ön yargılar, klişeler, yabancı düşmanlığı, ötekileştirme, yanlış politikalar olabilir. Hatta "köydeki Alman Katolik kızı neydiyse bugün Avrupalı Türk genci o durumda" şeklinde yakıştırmalar yapılabilir. Bunlar yılgınlık için gerekçe oluşturmamalıdır. Ülkede yaşayan Türkiye kökenli kadın ve kızlar için geleceğin planlanması daha bir özen gerektiriyor. Kızlar toplumsal hayatın içinde daha aktif ve üniversitelerde sayıca daha fazla. Yaşanan toplumsal ve sosyal olayların romantik değil, gerçekçi bir yaklaşımla analiz edilmesi, yaşananlardan ders veya dersler çıkarılması ve mevcut olumlu çizginin geliştirilerek devam ettirilmesi gerekir.

Eleştirilecek pek çok durum olmasına karşın, Türk toplumunun eksiklerinin giderilmesi, hatalarının iyileştirilmesi için de çaba gösterilmesi gerekir. Bunun için mücadeleye devam edilmeli, örgütlenmeli ve daha önemlisi eğitimin iki toplum arasındaki yakınlaşmayı sağlayacak değerli bir anahtar olduğu unutulmamalıdır.

Bitirirken, bir gerçeğin altının kalın çizgilerle çizilmesinde yarar var. Türkler artık Avusturya'da yaşadığına ve vatandaşlık hakkını da aldığına göre, Avusturyalıdır; Türkiye kökenli Avusturyalı. Onlardan yaşadıkları çevrede toplumsal hayata daha fazla katkı sağlamaları; çocuklarını eğitmeleri, toplumun dışında tutmamaları beklenebilir; talep edilebilir. Göçle ilgili anlaşmanın imzalanmasının üzerinden geçen elli yıla rağmen her iki tarafın da yapması gereken daha çok iş ve eylem var. Johann Gottfried von Herder'in (1744-1803) dediği gibi, "*İyilik insanlığın ortak yaratımıdır*" (aktaran: Kula 1997: 270).

KAYNAKÇA

Bennett, M. (1998). Intercultural Communication: a Current Perspektive. In Milton J. Bennett (Ed.), *Basic Concepts of Intercultural Communication- Selected Reading* (pp. 1-34). Yarmouth: Intercultural Press.

Bennett, J. & Bennett, M. (1998). Training in Intercultural Communication. In Workshop Hadouts, University of Jyväskylä. August 1998." (MERILÄINEN, Sanna 2001: 3'den alıntı).

Çakır, M. (2012). Türklerin Alman Kültüründeki İmaji. İçinde Zehra Gülmüş (Ed.), *Türk Alman İşgücü Anlaşması'nın 50.Yılında Almanya Türkleri* (ss. 27-52). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çakır, M. (Ed.) (2010). *Kültürel Miras Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çakır, M. (2001). *Almanya'daki Türkler üzerine eğitim kültür monografileri*. Köln: Ultima Ration Dizisi: 02.

Demir, N. (2012). Açış Konuşması. İçinde Salih ÜNVER (Yay.). *Avrupa'ya Türk Göçü'nün 50. Yılında Türkiye-Avusturya İlişkileri Sempozyumu*. 24-28 Ekim 2011. Bildiriler (s. 7-17). Ankara: Lazer Yayınları.

Demir, N. (2011). Türkiye Avusturya Eğitim İlişkileri. *Zeitschrift für die Welt der Türken: ZfWT*. 3(3), 5-23. URL:http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/283/necc_demir (son erişim: 25.03.2014).

Demir, M. S. (2011a). Avusturya'da İslam ve Türk Düşmanlığı, FPÖ Faşizmi. *Haber365-Dünya*. www.haber365.com (08.04.2014).

Die Presse. Rechte von Türken: EU-Kommission mahnt Österreich. *DiePresse.com*. 16.04.2014-14:40. http://diepresse.com/home/politik/1594959/Rechte-von-Turken_EUKommission-mahnt-Osterreich. (son erişim: 17.04.2014).

FPÖ (2013). *Handbuch freiheitlicher Politik: Ein Leitfaden für Führungsfunktionäre und Mandatsträger der Freiheitlichen Partei Österreichs*. 4. Auflage. Wien: FPÖ-Bildungsinstitut. http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/PDFs/_dokumente/2013_handbuch_fr_eiheitlicher_politik_web.pdf (08.04.2014).

Güllüpnar, F. (2014). "Almanya'da Göçmen Politikaları ve Türkiyeli Göçmenlerin Trajedisi: Yurttaşlık, Haklar ve Eşitsizlikler Üzerine". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(1), 1-16.

Hall, E. T. (1990). *Silent language*. (1. Aufl. 1959). New York: Doubleday.

Kaikkonen, P. (1995). Kulttuuri ja vieraan kielen oppimien – Tapaustutkimus lukiolaisten ranskan ja saksan kielen ja kulttuurin oppimisen opetuskokeilusta, osa I. *Tempere: Pemereen yliopiston opettajankoulutuslaitos*" (MERILÄINEN, Sanna 2001: 3-4'den alıntı).

Kula, O. B. (1997). *Alman Kültüründe Türk İmgesi III*, Ankara: Gündoğan Yayınları.

MERILÄINEN, Sanna (2001). *Die interkulturelle kommunikative Kompetenz im DaF-Unterricht. Einblicke in das Klassenzimmer*. Pro gradu-Arbeit: University of Jyväskylä.

Nehr, M., Birkenkott-Rixius, K.; Kubat, L. (1988). In zwei Sprachen lesen lernen – geht denn das?: Erfahrungsbericht über die zweisprachige koordinierte Alphabetisierung. (Interkulturelle Erziehung in der Grundschule; Beltz Praxis), Weinheim: Beltz.

Özçelik, M. (2012). Avusturya-Macaristan İmparatoru'nun 1918 İstanbul Ziyaretinin Türk Basınına Yansımaları. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 51-63.

ÖÜK (Österreichische UNESCO-Kommission). (Yay.) (2012). *Österreichische UNESCO-Kommission Jahrbuch 2012*.

<http://www.unesco.at/unesco/jbpdf/jahrbuch2012.pdf> (son erişim: 18.08.2014).

Porter, L. A. S & Richard, E. (1997). An Introduction to intercultural Communication. In Porter & Samovar (Yay.). *Intercultural Communication a Reader*. Belmont: Wadsworth publishing company.

Sakaoğlu, N. (1999). *Bu Mülkün Sultanları*. İstanbul: Oğlak Yayınları.

STATISTIK AUSTRIA (2013). Q: STATISTIK AUSTRIA, Mikrozensus-Arbeitskräfteerhebung (Durchschnitt aller Wochen eines Jahres). Erstellt am 21.03.2013. Hane halkı araştırması. – Göçmen kökenli kavramı için bkz.: "Recommendations for the 2010 censuses of population and housing", Seite 90, der United Nations Economic Commission for Europe (UNECE; siehe www.unece.org/stats/documents/2010.00.census.htm).

Szagan, G. (2000). *Sprachentwicklung beim Kind*. Weinheim. Basel: Beltz Taschenbuch 62.

Textor, M. R. (2014). Was wird aus unseren Migrantenkindern? Familiensituation und Lebensweg. *Kindergartenpädagogik: Online-Handbuch*. URL: <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1738.html> (son erişim: 19.08.2014).

Unerwurzacher, A. (2012). *Vom Kindergarten bis zur Matura Bildungsstationen von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund*. Wien: Dissertation an der Universität Wien. URL: http://othes.univie.ac.at/19607/1/2012-02-20_9250047.pdf (son erişim: 25.03.2014).

Wunder, D. (1994). Zweisprachige Erziehung – eine langjährige Forderung der GEW. In: Gewerkschaft für Erziehung und Wissenschaft im DBG (ed.): *Zweisprachig-dilli*. Deutsch-türkische Schulversuche in Berlin. Frankfurt/Main. S. 5-11

Prof. Dr. Mustafa akır

Anadolu niversitesi'nde Alman dili eğitimi lisans ve yabancı dil öğretilimi alanında uzmanlık eğitiminini tamamladıktan sonra Viyana niversitesi'nde doktora yaptı. 2002'de Almanca ve yabancı dil eğitimi alanında profesörlüğe oldu. Halen, bu üniversitede Alman dili eğitimi alanında lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde dersler veriyor.

Anadolu niversitesi'nin Köln'de bulunan Batı Avrupa Bürosu'nda yönetici olarak görev yaptığı 1998-2003 yılları arasında yurtdışında yaşanan Türklerin eğitim kültür düzeylerinin iyileştirilmesi amacıyla projeler hazırladı, uyguladı. Türkiye'ye döndükten sonra 2003-2005 yılları arasında Bozüyük Meslek Yüksekokulu'nda lise ve dengi okul mezunlarının meslek eğitimi; 2005-2011 yılları arasında Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu müdürü olarak, Türkiye'nin akademik turizm eğitimi ve gençlere meslek edindirilmesiyle ilgili çalışmalar yaptı. Almanca dilbilimi, dil öğretilimi, kültürlerarası iletişim ve göç araştırmaları alanında olmak üzere çok sayıda yayınları, TV-programları vardır. Germanistler Derneği, Dünya Germanistler Birliği ve Kùltürlerarası Germanistik Derneği üyesidir. Cumhurbaşkanlığı tarafından verilen Avusturya Devlet Büyük Liyakat Nişanı taşımaktadır.
e-mail: mcakir@anadolu.edu.tr